

Welzijnsleidraad voor het houden van gedomesticeerde kleine knaagdieren

Deze leidraad bevat uitgangspunten en normen voor de bewaking van het dierenwelzijn bij het houden van kleine knaagdieren.

Inhoud:

- 1 Inleiding
- 2 Introductie kleine knaagdieren
- 3 Huisvesting
- 4 Voeding
- 5 Voortplanting
- 6 Transport
- 7 Verzorging en preventie
- 8 Wetgeving
- 9 Samenvatting

1. Inleiding

Deze leidraad is opgesteld door de commissie Dierenwelzijn & Wetgeving in opdracht van het hoofdbestuur van Kleindier Liefhebbers Nederland (KLN). De conceptversie is door de Diertechnische Raad beoordeeld en van input voorzien en vervolgens in de Algemene Ledenvergadering vastgesteld. Elke 3 jaar wordt de leidraad indien nodig herzien. Aanvullende informatie over het houden van kleine knaagdieren is terug te vinden in de specifieke diergroepboekjes van de KLN.

In deze leidraad wordt uiteengezet welke voorwaarden gelden voor het diervriendelijk houden van kleine knaagdieren. Deze leidraad dient als zelfregulering voor de georganiseerde kleine knaagdierenhouderij. Dit met inachtneming van het wettelijk kader van de Wet Dieren en overige wettelijke bepalingen waaraan men zich ten alle tijden moet houden. De integriteit of intrinsieke waarde van het dier moet worden beschermd. Dit houdt in, dat er aantoonbaar respect moet zijn voor de eigenwaarde van het dier als een wezen met gevoel, dat pijn en plezier kan ervaren. Uitgangspunt hierbij is dat moet worden voldaan aan de vijf vrijheden van Brambell, die ook de basis voor de huidige wetgeving vormen:

1	Dieren zijn vrij van honger en dorst. Ze hebben gemakkelijk toegang tot vers water en adequaat rantsoen.
2	Dieren zijn vrij van ongemak. Ze hebben een geschikte leefomgeving inclusief onderdak en een comfortabele rustplaats.
3	Dieren zijn vrij van pijn, verwonding en ziekte. Er is sprake van preventie en een snelle diagnose en behandeling.
4	Dieren zijn vrij van angst en stress. Er is zorg voor voorwaarden en behandelingen die geestelijk lijden voorkomen;
5	De dieren zijn vrij om natuurlijk gedrag te vertonen.

Om aan deze vrijheden te voldoen gelden er voor het houden van kleine knaagdieren de volgende criteria:

- Een bij de dieren passende huisvesting. Alleen dieren die elkaar verdragen mogen bij elkaar gehouden worden in één onderkomen.
- Geen beperkingen in huisvesting waardoor bij beweging en uiting van gedrag pijn, verwondingen of stress kunnen ontstaan.
- Een aan de dieren aangepaste voeding en verzorging.

- Dat de fokker voldoende kennis heeft om vitale en niet-vitale dieren te herkennen en weet hoe vitaliteit onder zijn/haar dieren bereikt kan worden. De fokker weet welke passende maatregelen genomen moeten worden bij niet-vitale dieren en hoe niet-vitale dieren voorkomen kunnen worden. Een passende maatregel kan het inschakelen van een dierenarts, een deskundige collega-fokker of rasvereniging zijn.

In de georganiseerde kleindierenliefhebberij houden liefhebbers ras kleine knaagdieren en fokken ze daarmee. Dat doen ze om de grote variëteit aan rassen en kleurslagen in stand te houden, te verbeteren of uit te breiden. Om dit te bereiken wordt op kwaliteiten, die in een rasstandaard staan beschreven, geselecteerd. Hierbij spelen keuringen en tentoonstellingen een belangrijke rol. Daar zit een wedstrijdelement aan: Wie fokt het dier dat het beste aan de rasstandaard voldoet? Als dieren op een show bijeen worden gebracht, wordt hun gezondheid bij aankomst en gedurende het verblijf door een dierenarts gemonitord. Bij de beoordeling door een keurmeester worden conditie en uiterlijke verzorging van de dieren meegenomen. Met de meest geschikte dieren wordt de fokkerij doorgezet. Voor de overige dieren wordt op een diervriendelijke wijze een andere bestemming gezocht.

Een gezonde welzijnsvriendelijke kleine knaagdierfokkerij resulteert niet alleen in door de fokker gewenste uiterlijke kenmerken, maar ook in gezondheidskenmerken zoals een laag sterftepercentage, een bij de diersoort passende vruchtbaarheid en gewenste groei en ontwikkeling van de jonge dieren tot vitale kleine ras knaagdieren.

Aangezien de hobby door kleine knaagdierenliefhebbers wordt bedreven, kan aangenomen worden dat de beoefenaren ervan goed voor hun dieren willen zorgen en daar ook plezier aan beleven. Maar bij het houden van levende dieren bestaat altijd het risico dat door onwetendheid, onkunde, onoplettendheid of overmatige competitie het welzijn van de dieren toch in het gedrang komt.

In de volgende hoofdstukken worden de vijf vrijheden bij het houden van rassen kleine knaagdieren verder toegelicht:

2. Introductie kleine knaagdieren

Knaagdieren (Rodentia) vormen de grootste groep van de groep zoogdieren. Er bestaan 28 families en meer dan vijftienhonderd soorten in deze groep. De kleine knaagdieren vormen ruim één derde van alle zoogdieren op aarde. De kleine knaagdieren zijn cultuurvolgers wat betekent dat deze de mens nodig hebben en verschillende soorten zelfs volledig afhankelijk geworden zijn van de mens. De dieren zochten in de loop van de eeuwen de mens op voor onderdak, voedsel en veiligheid, en werden zo huisdieren.

Kleine knagers kunnen snel tam worden, vooral als ze op jonge leeftijd aan mensen wennen. Veel knagers zijn in het wild in de schemertijd en nacht actief, maar door de domesticatie zijn ze nu ook overdag actief. De gehele groep kleine knagers werden en worden nog steeds gebruikt voor wetenschappelijk onderzoek. De mens heeft veel te danken aan deze proefdieren. Ook veel soorten kleine knaagdieren zijn via de laboratoria zo onze huisdieren geworden. De kleine knaagdieren hebben samen veel overeenkomsten qua voeding, verzorging, voortplanting en huisvesting en zijn daardoor samengevoegd.

De historie en domesticatie van de kleine knagers begon met de muis. In de 17e eeuw worden al meerdere kleuren beschreven en in 1895 werd in Engeland de eerste muizenclub van Europa opgericht. Daarna komt in de 19e eeuw de rat in de laboratoria terecht. In het begin van de 20e eeuw werd het een huisdier en showdier in Europa en Nederland. De gerbils, ook wel renmuizen of woestijnratten genoemd, werden vanaf 1954 gefokt in de Verenigde Staten gefokt en kwamen in 1966 voor het eerst naar Europa. Van de hamsters is de Syrische Hamster ook wel goudhamster genoemd de bekendste. Hier zijn 4 soorten van maar de *Mesocricetus auratus* is onze huisdier goudhamster, die eerst in Amerika werd gefokt en sinds 1931 in Engeland. Na de 2e Wereldoorlog, in 1945, kwamen de dieren naar de rest van

Europa. De groep Russische dwerghamsters bestaat uit drie soorten; namelijk de Russische-, de Campbelli- en de Roborovski dwerghamster, deze kwamen in 1960 naar Nederland als show- en huisdier. Ze worden veel gehouden en zijn makkelijk te verzorgen. De Chinese dwerghamster wordt als sinds 1919 als laboratoriumdier gehouden en daarna ook als huis- en tentoonstelling dier. Van de 14 soorten stekelmuisen, is de licht gekleurde Sinaï stekelmuis sinds eind 1900 in Europa als huis- en showdier.

3. Huisvesting

Het verblijf behoort zo te zijn, dat pijn, lijden en verwondingen achterwege blijven. De huisvesting moet een bescherming bieden tegen de kou en hitte, maar zeker ook ontsnappingsvrij zijn. De kleine knaagdieren worden meestal in een schuur of in huis gehouden en deze moet voldoen aan de eisen voor een goede luchtkwaliteit, tocht- en vochtbeheersing. Door het ademen, alsmede de aanwezigheid van mest en urine wordt de lucht in het verblijf sterk belast. Daarom moet voldoende aanvoer van frisse lucht en afvoer van schadelijke gassen als ammoniak en kooldioxide gewaarborgd zijn. Wettelijke regels omtrent de grootte van de hokken ontbreken op dit moment in Nederland voor de kleine knaagdieren die voor de fok worden gehouden. Wel zijn er minimale eisen voor dieren in de proefdierhouderij. Een te grote of te kleine ruimte kan voor vele rassen verschillend zijn. In te grote verblijven worden de dieren minder tam. De meeste houders van kleine knaagdieren houden hun dieren in kooien die afkomstig zijn uit de dierenpeciaalzaken of laboratoriumbakken. Ook aquariums kunnen gebruikt worden, maar kunnen het beste voorzien worden van een gazen deksel, om ontsnapping te voorkomen.

De meeste kleine knaagdieren kunnen gezamenlijk worden gehouden in paren of groepen. Huisvesting van mannengroepen lukt niet bij ieder soort kleine knaagdieren. Informeer voor aanschaf van de dieren en de huisvesting waar de dieren behoefte aan hebben, maar ook welke knaagvrij en veilig zijn voor het soort wat u wilt aanschaffen. De volwassen Syrische hamsters, zowel de man als vrouw, moeten altijd alleen worden gehouden.

Er zijn zeer veel soorten bodembedekkers te verkrijgen en dit kan belangrijk zijn voor o.a. beharingsoorten van een dier. Bodembedekkers moeten veilig zijn, niet afgeven en schimmel- en stofvrij zijn. Ook zijn er diverse soorten nestmateriaal, maar ook hooi kan gebruikt worden. Voor sommige soorten kan een nestkastje gebruikt worden maar niet alle dieren zullen hier gebruik van maken. Pas op voor plastic netjes of andere speeltjes die kapot geknaagd kunnen worden. Regelmatig reinigen en desinfectiemaatregelen (met intervallen) blijven nodig. Belangrijk is ook het regelmatig reinigen van de voerbakken en waterflessen om ontwikkeling van de ziekteverwekkers zoveel mogelijk tegen te gaan. Nieuwe dieren kunnen het beste eerst even in afzondering worden gehouden.

4. Voeding

De groep kleine knaagdieren eten in principe hetzelfde, namelijk zaden, groente en dierlijke eiwitten. Het zijn met andere woorden alleseters. Een voor de knaagdieren uitgebalanceerde mengeling is in diverse merken te koop, maar ook de laboratoriumkorrel is zeer geschikt voor de grotere knaagdieren. Groente kan in kleine porties worden gegeven, maar bijv. uien worden afgeraden in verband met maag-darmproblemen. Fruit alleen in kleine porties en geen citrusfruit aan de hamsters geven. Dierlijke eiwitten kan bijvoorbeeld honden- of kattenvoer zijn maar ook wat vis, vlees of eigeel. Ook meelwormen, kippenbotjes en aardappels, alleen gekookt zonder zout en specerijen, noten in dop, een stukje kaas, pap, yoghurt, gedroogd brood, gekookte rijst en noedels kunnen af en toe worden geven als snoepje. De Chinese dwerghamster heeft veel behoefte aan dierlijke eiwitten en een derde van de maaltijd moet hieruit bestaan.

Hamsters hamsteren en zullen zaden vanuit hun voerbak, naar hun voorraadkamer verplaatsen. Een lege voerbak betekend niet dat er geen zaden in het verblijf aanwezig zijn. De dieren zullen eerst de lekkere zaden eruit halen en de rest laten staan als ze de gelegenheid krijgen. Dit kan op den duur gebrekziektes veroorzaken. Pas op dat hamsters geen plakspullen in hun wangzakken stoppen en geen gezoet voedsel krijgen in verband met

het ontwikkelen van diabetes. Oliehoudende zaden kunnen overgewicht veroorzaken vooral bij muizen en ratten. Schoon water en voldoende voedsel mogen niet ontbreken in het verblijf.

5. Voortplanting

Fokdieren mogen niet te dik, te oud of te jong zijn. Ze moeten een goede conditie hebben en geen zichtbare of genetische afwijkingen. Deze groep zijn in het wild prooidieren en mede daardoor kan het aantal nakomelingen soms groot zijn. Voordat u met de fok begint, informeer dan waar u de nakomelingen kwijt kunt. Bij sommige soorten is het belangrijk om te weten welke kleuren er het beste bij elkaar passen om goede en gezonde dieren te fokken. De meeste knaagdieren kunnen het gehele jaar jongen produceren en worden onmiddellijk na de bevalling door de man weer gedekt. Haal de man uit het verblijf voordat deze zich weer kan voortplanten als dat niet de bedoeling is. De draagtijd van ratten is 19-24 dagen, muizen ongeveer 20 dagen, stekelmuisen 36-38 dagen, gerbil 23-25 dagen, Syrische hamster 16 dagen, dwerghamsters is rond de 21 dagen. Meestal kunnen de jongen met ongeveer 5 weken gespeend worden.

6. Transport

Voor het vervoer kan het beste een klein bakje worden gebruikt die ontsnappingsvrij is. De enkele malen per jaar dat de dieren mee gaan naar bijvoorbeeld een show en dan moeten we de dieren beschermen voor hitte, kou en wind. Zorg voor voldoende ventilatie tijdens het transport. De dieren moeten zich tijdens het transport niet kunnen verwonden of achter in een auto worden achtergelaten. Op de bodem kan het beste wat materiaal liggen dat urine en ontlasting goed kan opvangen. Wat hooi of ander materiaal waaronder het dier zich kan verschuilen wordt aanbevolen. Ook wat voeding moet aanwezig zijn, zeker als het over een grotere afstand gaat. Een stuk je groente of fruit kan gegeven worden voor de lange afstanden.

Dieren die meegaan naar het buitenland moeten vaak een gezondheidsverklaring hebben. Kijk dit per land na, aan welke regels u moet voldoen.

7. Verzorging en preventie

Door dagelijkse controle in de verblijfsruimte op licht, lucht, voer, water en hygiënische omstandigheden is het mogelijk ziektes en aandoeningen vroegtijdig te ontdekken. Bij vroegtijdige ontdekkingen van afwijkingen van omgeving of bij de kleine knagers, zoals uitwendige parasieten (mijten en vlooiën) worden passende maatregelen genomen. Overtollige voedselresten worden verwijderd. Indien nodig kan het dier gewassen worden, bijvoorbeeld een rat, of voorzien worden van een bakje met speciaal badzand om zich zelf te baden.

Door voorlichting binnen de verenigingen, speciaalclub, bond en vakbladen en sociale media worden de houders/verzorgers van kleine knaagdieren voortdurend ingelicht en bijgeschoold over de juiste wijze van verzorging. Het uitgangspunt is steeds de gezondheid en het welzijn van de kleine knaagdieren.

8. Wetgeving

Het houden, fokken, te koop aanbieden en de opvang van cavia's is bij de wet geregeld, namelijk in de Wet Dieren. De Wet Dieren geeft uitvoering en invulling voor het deskundig houden van kleine knaagdieren in het besluit houders van dieren. Controle en handhaving van deze wetgeving wordt gedaan door de Nederlandse Voedsel- en Waren Autoriteit (NVWA) of de Landelijke Inspectie Dienst. De LID is het inspectieapparaat voor gezelschapsdieren van het ministerie van LNV. De inspecteurs van de LID zijn Buitengewoon Opsporing Ambtenaar (BOA) en hebben speciale strafrechtelijke bevoegdheden. Hoewel wetten en besluiten veel teksten bevatten, blijft het niet eenvoudig de regels nauwkeurig uit

te voeren. Vaak leiden individuele gevallen via jurisprudentie tot duidelijkheid in de uitvoering van de wettelijke regel.

9. Samenvatting

Deze leidraad wordt binnen KLN gehanteerd; het houden van kleine knaagdieren is hiermee aan voorwaarden gebonden. Voor het behouden en veiligstellen van de genetische eigenschappen is men gehouden om alleen met dieren te fokken die gezond en vitaal zijn en ook de kwaliteit bezitten om de instandhouding (conservatie) van de verschillende rassen te waarborgen.

Een belangrijke rol speelt daarbij een goede verzorgingstoestand die alleen door diervriendelijke en bij de diersoort passende manier van houden te bereiken is. Het uitgangspunt is dat gezondheid vóór schoonheid gaat. Plaatselijke verenigingen en speciaalclubs kunnen adviseren over naleven van deze door KLN vastgestelde leidraad, waarbij recht gedaan wordt aan het welzijn van de kleine knagers en alle door de overheid uitgevaardigde regels.

Vastgesteld in de algemene ledenvergadering van 17 juni 2023.